

Leipää pöytään

Suomalaisten suhde työntekoon
on muuttunut aiempaa
ansaintakeskeisemmäksi

Ilkka Haavisto
Tutkimuspäällikkö, EVA

ilkka.haavisto@eva.fi
www.eva.fi

- Suomalaisten käsitys työstä ihmisen tärkeimpänä elämänsisältönä on vahvistunut ja palautunut koronapandemiaa edeltävälle tasolleen. Näin ajattelee nyt 43 prosenttia suomalaisista.
- Suhde työntekoon on yhä ansaintakeskeisempää. Enemmistölle (61 %) ansiotyö on lähinnä keino rahoittaa muita, itselle kiinnostavampia aktiviteetteja.
- Monelle (44 %) ansiotyö merkitsee suuressa määrin jokaiselle yhteiskunnan jäsenelle kuuluvaa velvollisuutta.
- Kiinnittyminen työyhteisöön löyhenee. Reilulle kolmasosalle (36 %) työ merkitsee suuressa määrin hyviä ihmissuhteita, mutta viidesosa (21 %) ei näe työn antaneen itselle ystäviä.

Kesällä 2023 toimessaan aloittanut Peteri Orpon hallitus asetti keskeiseksi tavoitteekseen Suomen talouden kohentamisen uudistamalla työmarkkinoita ja lisäämällä suomalaisten kannusteita työntekoon. Uudistusten vaikutukset ovat toistaiseksi jääneet vaatimattomiksi. Suhdankehitys ja työn kysyntä ovat olleet vaihtelevia ja talouden sijaan kasvussa on ollut työttömyys.

Viimeaikaisten talousennusteiden valossa on kuitenkin todennäköistä, että lähitulevaisuudessa talouskasvu alkaa vihdoinkin vetäytyä. Suotuisan kehityksen kannalta merkitystä on sillä, ovatko suomalaisten työhalut ja asenteet työntekoa kohtaan entisellään. Tämä ei ole itsestään selvää, sillä EVAn aiemmat työasenteita koskevat tutkimukset ovat antaneet viitteitä esimerkiksi kasvavasta valmiudesta lisätä vapaa-aikaa työntekoa kustannuksella.¹

Tältä osin EVAn syksyn 2025 Arvo- ja asennetutkimuksen tulokset ovat varovaisen rohkaisevia, sillä työntekoa suomalaisten mielenmaisemassa on hieman vahvistunut. Nyt 43 prosenttia pitää työtä tärkeimpänä osana ihmisen elämänsisältöä (Kuvio 1). Toisaalta yhtä moni (46 %) ei asettaisi työtä elämässä ykkössijalle.

Työtä tärkeimpänä elämänsisältönä pitävien osuus on katkaissut orastaneen laskutrendinsä ja elpynyt vuoden 2023 mittauk-

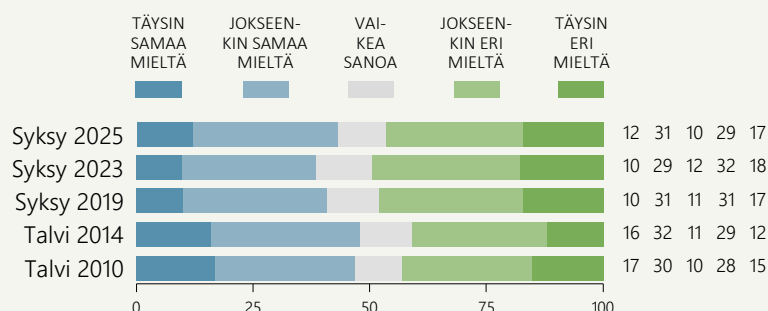
sen aikaisesta kuopastaan tasolle, jolla se oli ennen koronapandemiaa vuonna 2019. Tuolloisen kyselyn tapaan mielipiteissä on kuitenkin paikoin suuria väestöryhmittäisiä eroja (ks. Kuvioliite).

Huomio kiinnittyy etenkin ikäryhmien suhtautumiseroihin. Niissä suurin yksittäinen ero piiryy 1990-luvulla syntyneiden ja ennen vuotta 1960 syntyneiden välille. Vain kolmasosa (34 %) 26–35-vuotiaista pitää työtä kaikkein tärkeimpänä elämässä, kun taas yli 65-vuotiaista valtaosa (72 %) ajattelee näin.

Perustavanlaatuisen, kymmenien prosenttiyksiköiden suuruinen ero piiryy itse asiassa koko työikäisen väestön ja ennen vuotta 1960 syntyneiden ”boomereiden” välille. 1980-luvulla syntyneet 36–45-vuotiaat (37 %) ovat suhtautumisessaan hyvin lähellä 1990-luvulla syntyneitä. Myöskään 1970-luvulla (46 %) ja 1960-luvulla (48 %) syntyneet eivät korota työtä jalustalle, vaikka korostavatkin sen tärkeyttä selvästi enemmän kuin 80- ja 90-lukuvuilla syntyneet.

Kyse voi olla sukupolvien välisestä erosta työkeskeisyydessä. Tällaisen eron olemassaolosta nähtiin merkkejä jo vuoden 2010 Arvo- ja asennetutkimuksessa, joskaan tuolloin ei voitu tietää, onko ikäryhmien välisissä suurissa mielipide-eroissa kyse vain elämäntilanteesta riippuvista suhtautumiseroista (ikävai-

Kuvio 1. ”Työ on tärkein osa ihmisen elämänsisältöä” (%)

kus) vai onko sukupolvien arvoissa ja asenteissa perustavaa laatua olevia eroavaisuuksia (kohorttivaikutus).

Tulokset eivät tälläkään kertaa anna varmaa vastausta sukupolvikuilun olemassaolosta. Nykyiset keski-ikä saavuttaneet (yli 36-vuotiaiden) ikäluokat pitävät työtä vähemmän tärkeinä kuin edeltäjänsä, eli vastaaviin ikäluokkiin vuonna 2010 kuuluneet (Kuvio 2). Tämä viittaa kohorttivaikutukseen, mutta erot jäävät kuitenkin melko vähäisiksi lukuun ottamatta 1960-luvulla syntyneitä, jotka ovat selvästi (-14 %-yks.) vähemmän työkeskeisiä kuin vuosina 1945–1954 syntyneet ikätoverinsa vuoden 2010 tutkimuksessa. Lisäksi eläköitymiseen liittyy selvä ikävaikutus, sillä tämän päivän yli 65-vuotiaat vannovat työn nimiin paljon laajemmin kuin ohitettuaan 50 vuoden rajapyykin vuonna 2010.

Työkeskeisyyden laskutrendin katkaisemisesta vastaavat kuitenkin Arvo- ja asenne-

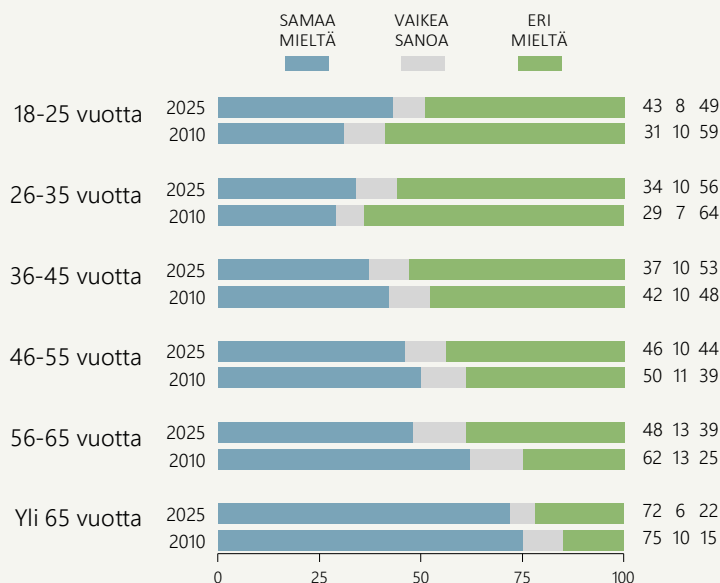
tutkimuksen nuorimmat 1990- ja erityisesti 2000-luvulla syntyneiden ikäluokat, jotka pitävät työtä keskeisimpänä elämänsisältönä useammin kuin edeltäjänsä vuoden 2010 tutkimuksessa.² Tällä vuosituhanella syntyneiden 18–25-vuotiaiden työkeskeisyys (43 %) on likimain 1970-luvulla syntyneiden tasolla.

Raha ohjaa ajankäyttöä

Nuorten aiempaa suurempaa työkeskeisyyttä voidaan pitää jopa yllättävänä, sillä pääosin 2000-luvulla syntynyt Z-sukupolvea on pidetty työn ja vapaa-ajan tasapainon tarkkana vartijana. Arvo- ja asennetutkimuksen ajankäytön toiveita koskevat tulokset kertovat kuitenkin, että suomalaiset ovat aiemminkin olleet varsin tarkkoja ajankäyttönsä suhteen.

Vuoden 2010 Arvo- ja asennetutkimuksessa työssä olevat suomalaiset toivoivat, että heidän käytettävissään olisi ollut enemmän aikaa harrastuksiinsa sekä perheen ja ystä-

Kuvio 2. ”Työ on tärkein osa ihmisen elämänsisältöä” - suhtautuminen väittämään ikäryhmittäin talvella 2010 ja syksyllä 2025 (%)

vien kanssa toimimiseen. Toisaalta he eivät kuitenkaan olleet vastaavassa määrin valmiita tinkimään ajankäytöstään ansiotyöhön tai kotityöhön.

Tämänkertaisissa tuloksissa tilanne on pääosin entisellään, joskin toiveet vapaa-ajasta ovat hieman voimistuneet ja vastavasti tyytyväisyys nykyiseen ajankäytön jakaantumiseen on hieman vähentynyt vuodesta 2010 (Kuvio 3). Ansiotyöhön käytettyyn aikaan tyytymättömien osuudet ovat aavistuksen kasvaneet, sillä nyt kymmenesosa (10 %) töissä olevista haluaisi työskennellä enemmän (+5 %-yks.) ja kolmasosa (35 %) haluaisi työskennellä aiempaa vähemmän (+6 %-yks.). Kotitöiden kohdalla nähdään selkeä (-11 %-yks.) muutostoive vähemmästä ajankäytöstä kodin askareisiin.

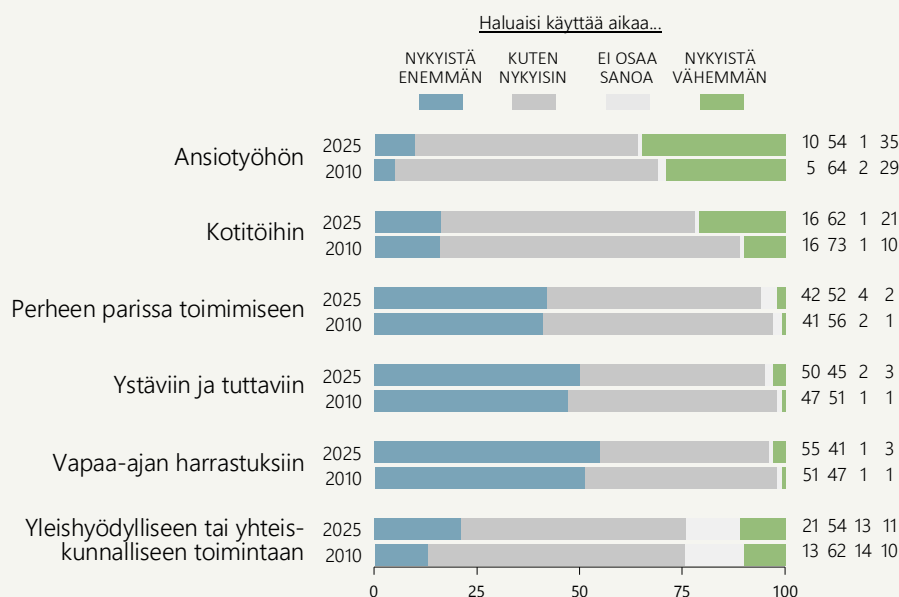
Vapaa-ajan ajankäyttöön kohdistuvat toiveet ovat pitkälti entisellään. Varsin moni (42 %) työssä olevista toivoo lisää aikaa perheen parissa toimimiseen, ja puolet (50 %)

haluaisi käyttää enemmän aikaa ystävien ja tuttavien kanssa seurusteluun. Suurin yksittäinen toive koskee omaan vapaa-ajan harrastuksiin käytettyä aikaa, jota yli puolet (55 %) haluaisi olevan enemmän. Eniten on kasvanut (+8 %-yks.) toive käyttää nykyistä enemmän aikaa yleishyödylliseen ja yhteiskunnalliseen toimintaan (21 %).

Toiveiden kasvusta joka saralla seuraa ajankäyttöön tyytyväisten ”kuten nykyisin” -osuuksien väheneminen kautta linjan. Ehkä siksi verraten moni (43 %) ilmoittaa periaatteessa olevansa valmis tinkimään palkastaan saadakseen lyhyemmän työajan ja enemmän vapaa-aikaa, ja vaihtokaupan torjuvien osuus (36 %) jää jonkin verran pienemmäksi (Kuvio 4).

Suomalaisten suhtautuminen ajatukseen palkan vaihtamisesta vapaa-aikaan ei ole juuri muuttunut viime vuosina. Pitkällä aikavälillä suhtautumisen painopiste ansiotyön ja vapaa-ajan välillä on kuitenkin keikahtanut enem-

Kuvio 3. Jakautuuko oma ajankäyttö eri elämäntilanteiden kesken siten kuin toivoisi, vai haluaisiko muuttaa sitä jollakin tavoin: työssä olevien arviot talvella 2010 ja syksyllä 2025 (%)

män vapaa-aikaa korostavaan suuntaan, sillä vuonna 1984 palkkaansa vapaa-aikaan olisi vaihtanut vain vajaa kolmasosa (31 %) suomalaisista eli 12 prosenttiyksikköä nykyistä pienempi osuus.

Muutoksen arvioinnissa on syytä huomioida aikasarjan ensimmäisen (1984) ja toisen (2009) mittauksen välinen neljännesvuosikauden mittainen aikaväli, johon nähden reilun kymmenen prosenttiyksikön siirtymä ei ole suuri. Ilmeisen pysyvältä vaikuttava muutos kuitenkin vihjaa sukupolvien välisestä suhtautumisesta työhön ja vapaa-aikaan, sillä 1980-luvun puolivälin työikäiset ovat tällä vuosituohannella käytännössä jo väistyneet työelämästä eläkkeelle.

Osaselitys suhteutumiserolle menneisiin vuosikymmeniin verrattuna voi löytyä käsityksistä siitä, mihin työnteolla tarkkaan ottaen pyritään. Työ turvaa yksilölle toimeentulon ja kansantaloudelle kasvun, mutta osa nykysuomalaisista painottaa elämän kohtuullistamista. Se tarkoittaa työnteon vähentämistä ja aineellisen elintason heikentämistä

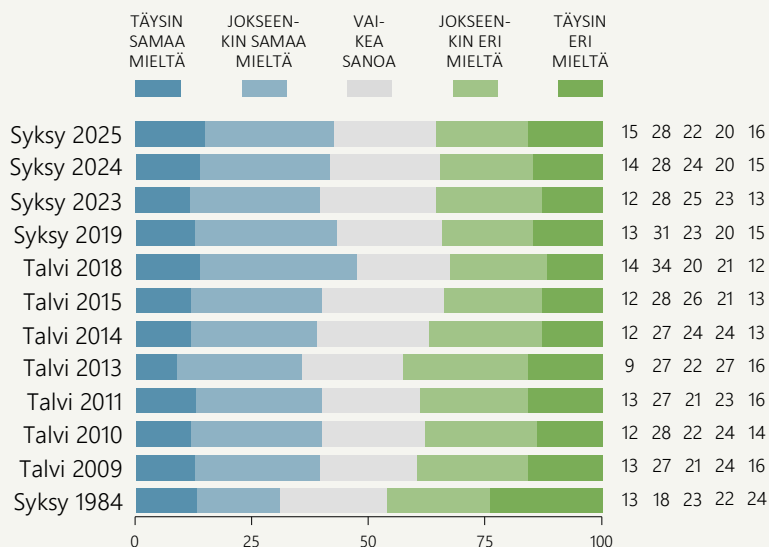
henkisen ja ympäristön hyvinvoinnin lisäämiseksi.

Palkkaa vapaa-aikaan vaihtaisivat erityisesti vasemmistoliiton (68 %) ja vihreiden (56 %) äänestäjät³, ja ajatus viehättää keskimääräistä enemmän myös alemmissä toimihenkilötehtävissä toimivia (52 %), elämän ruuhkavuosia eläviä 26–35-vuotiaita (51 %) sekä akateemisesti koulutettuja (50 %). Epäilevimmin downshiftaukseen suhtautuvat keskustaa (29 %) ja perussuomalaisia (33 %) äänestävät sekä vähän koulutetut (26 %), joskaan näissäkään ryhmissä enemmistö ei suoraan torjuisi ajatusta.

Tulosten perusteella voi arvioida, että laajahko periaatteellinen valmius vaihtaa palkkaa vapaa-aikaan liittyy ensisijaisesti vapaaajan korkeaan arvostukseen, ja vähemmän tosiasialliseen valmiuteen tinkiä työajasta ja toimeentulosta. Näin siksi, että vain reilu kolmasosa työssä olevista toivoo voivansa käyttää vähemmän aikaa ansiotyöhön (ks. Kuvio

Elämää halutaan kohtuullistaa.

Kuvio 4. "Olin valmis tinkimään palkastani, mikäli työaika lyhennettäisiin ja saisin enemmän vapaa-aikaa" (%)

3 edellä). Osalle heistäkin tämä voisi olla vaikeaa, sillä Arvo- ja asennetutkimuksen aiemmin julkaistujen tulosten mukaan suomalaiset arvioivat oman taloustilanteensa keskimäärin melko tiukaksi.⁴ Tämä viittaa siihen, ettei ansioissa tositilanteessa olisi paljoakaan tinkimisen varaa.

Myös verotus vaikuttaa siihen, mihin palkka riittää ohjaten osaltaan valintoja työnteon ja vapaa-ajan välillä. Ansiotyötä verotetaan, mutta vapaa-ajan askareet ovat verokarhun kourien ulottumattomissa kulutusta lukuun ottamatta. Verotus leikkaa työstä käteen jäävää korvausta vähentäen työnteon ja lisäten vapaa-ajan houkuttelevuutta. Kun verot heikentävät ostovoimaa ja nostavat myös muiden tekemän työn hintaa, ohjaavat ne kansalaisia itsepalveluun eli esimerkiksi verottomaan kodinhoidon tai remonttien tekemiseen vapaa-ajalla.

Nyt neljä kymmenestä (39 %) arvioi korkean tuloveron vähentävän työhalujaan, ja hieman useampi (44 %) ei tunnista kohdallaan tällaista vaikutusta (Kuvio 5).

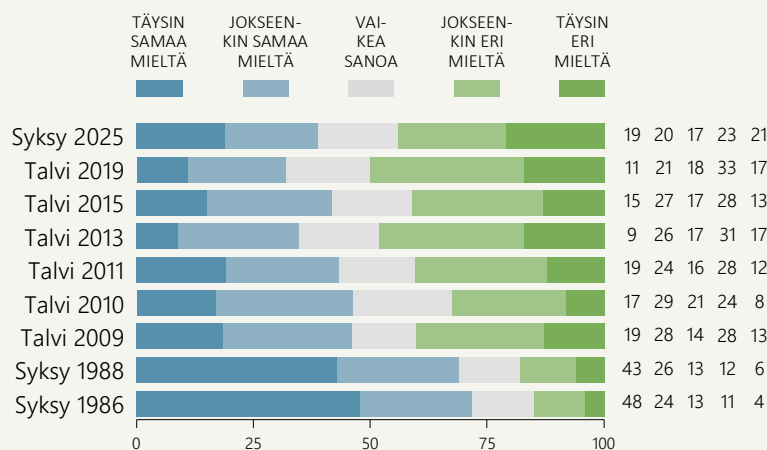
Tulovero häiritsee nyt laajempaa joukkoa kuin viitisen vuotta sitten, mutta mittauskertojen välisestä vaihtelusta huolimatta tuloveron työhaluja leikkaava vaikutus näyttäisi viime vuosikymmeninä pikemmin hieman laimentuneen kuin voimistuneen. Pitkän aikavälin vertailussa muutos piiryy huomattavaksi. Vuonna 1986 peräti 72 prosenttia arvioi korkean tuloveron vähentävän työhalujaan.

Verraten maltillinen purkaus tuloveron tasosta voi osin johtua myös siitä, että suomalaiset tiedostavat julkisen talouden tiukan tilanteen ja verotulojen tarpeen. Siksi ajatus selvästi keveämmistä tuloveroista voi tuntua monesta utopialta.

Sama voi päteä myös viime vuosina joitain kertoja julkisessa keskustelussa esiintyneeseen ajatukseen nelipäiväisestä työviikosta. Ehdotusta ovat pitäneet esillä muun muassa pääoppositiopiopuolue SDP sekä ammattiliittojen keskusjärjestö SAK.⁵

38 prosenttia suomalaisista ajattelee, että Suomessa pitäisi siirtyä nelipäiväiseen työviik-

Kuvio 5. "Korkea tulovero vähentää työhalujani" (%)

* Jakamat laskettu koko väestöstä, joten mukana ovat myös työelämän ulkopuolella olevat.

koon, mutta käytännössä yhtä moni (40 %) torjuu ajatuksen. Reilu viidesosa (22 %) ei osaa ottaa asiaan kantaa (Kuvio 6).

Tulos jää vaille selkeää mielipidesuuntaa, sillä mielipiteet jakautuvat hyvin voimakkaasti etenkin puolueiden äänestäjäryhmien välillä. Enemmistö vasemmistoliiton (75 %), vihreiden (61 %) ja SDP:n (56 %) äänestäjistä puoltaa ajatusta, mutta muiden puolueiden äänestäjäryhmissä sitä ei pidetä realistisena (ks. Kuvioliite).

Työ on aiempaa selvemmin väline

Realismi ja taloudelliset reunaehdot ohjaavat muutenkin aiempaa enemmän suhtautumista ansiotyöhön, sillä suomalaisten suhde työnteokoon on muuttunut yhä ansaintakeskeisemmäksi.

Tämä selviää Arvo- ja asennetutkimuksen 18-osaisesta kysymyssarjasta, jossa suomalaisilta tiedusteltiin, mitä ansiotyön eri ulottuvuudet merkitsevät heille henkilökohtaisesti (Kuvio 7). Suhtautumismuutosten arvioinnin mahdollisesti saman kysymyssarjan sisältyminen myös vuosien 2019 ja 2010 tutkimuksiin.

Koska useimmilla kysytyillä merkitysulottuvuuksilla on suomalaisille ainakin jossain määrin merkitystä, tulostarkastelussa voidaan keskittyä ”hyvin suuressa määrin” ja ”paljolti” sekä ”ei lankaan ja ”ei juurikaan”-vastauksiin. Näissä arvioissa päällimmäiseksi työn merkitykseksi nousee raha. Enemmistölle (61 %) ansio-

työ on lähinnä keino rahoittaa muita, itselle kiinnostavampia aktiviteetteja. Hieman harvempi (56 %) ilmoittaa työn olevan itselleen vain keino toimeentulon hankkimiseksi.

Ansiotyön merkitys keinona rahoittaa muita aktiviteetteja on kasvanut vuodesta 2010 selvästi (14 %-yks.), ja monilta muiltakin osin tuloskokonaisuus henkii muutosta kohti aiempaa välineellisempää suhtautumista ansiotyöhön (ks. Liitekuvio 1).

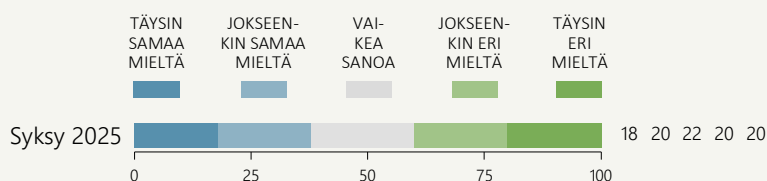
Ainoastaan 14 prosenttia arvioi ansiotyön itselleen niin mieluisaksi, että tekisi sitä vaikkei tarvitsisikaan rahaa. Tulosjakauman oikea laita antaa ymmärtää, ettei yli puolet suomalaisista (53 %) tekisi työtä, jos toimeentulo olisi muuten turvattu.

Töissä käydään siis ensisijaisesti rahan takia. Reilu kolmasosa (36 %) arvioikin ansiotyön ensi sijassa arjen rutiiniksi, joka ei herätä suuria tunteita mihinkään suuntaan, ja intohimoisemmin työhön suhtautuvien joukko (25 %) jää selvästi pienemmäksi.

Myös avoimen vastentahtoisesti työhön suhtautuvien osuus kasvaa vähäistä suuremmaksi, sillä vajaalle neljäsosalle (23 %) ansiotyö merkitsee pitkälti välttämätöntä pahaa tai pakkopullaa, jota on pureksittava. Vajaa neljäsosa (23 %) arvioi ansiotyön lähinnä pelkäksi liikesuhteeksi, jossa ”työnantaja ostaa työni ja minä myyn”.

Vaikka hieman alle puolet torjuukin ajatukset työstä välttämättömänä pahana (49 %) ja pelkkänä liikesuhteena (45 %), antavat nämä

Kuvio 6. ”Suomessa pitäisi siirtyä nelipäiväiseen työviikkoon” (%)

tulokset ajattelemisen aiheita, sillä ne kertovat suomalaisten käsitysten ansiotyöstä olevan piirun verran kyynisempiä kuin vuonna 2010 (ks. Liitekuvio 1).

Työmoraali pitää pintansa

Vaikka suomalaisen elämän merkityksellisimmät sisällöt vaikuttavat yhä selvemmin löytyvän ansiotyön ulkopuolelta, haluavat suomalaiset edelleen olla myös hyviä työssään. Hieman alle puolelle (46 %) suomalaisista työ merkitsee ammatillista kehittymistä ja oman osaamispääoman kartuttamista. Yhtä monelle (46 %) työ merkitsee itsearvostuksen merkittävintä lähdettä ja oman identiteetin ylläpitämistä.

Nämä luonnehdinnat edustavat työn kenties syvimpiä merkityksiä. Kyse on sisäisestä motivaatiosta eli työn itsensä kiehtovuudesta ja mielekkyydestä ulkoisen motivaation (raha,

tunnustus) sijaan tai sen ohella. Kyse on myös työmoraalin tärkeimmästä lähteestä, sisäsyn- tyisestä motivaatiosta tehdä työt hyvin, mikä on eri asia kuin kannustimien, sanktioiden tai velvollisuuden ajama motivaatio.⁶

Tähän nähden on merkillepantavaa, että viidesosa (20 %) ei näe omalla kohdallaan työssä ammatillisen kehittymisen merkityksiä, eikä neljäsosa (24 %) kytkisi työtä itsearvostukseensa tai identiteettiinsä.

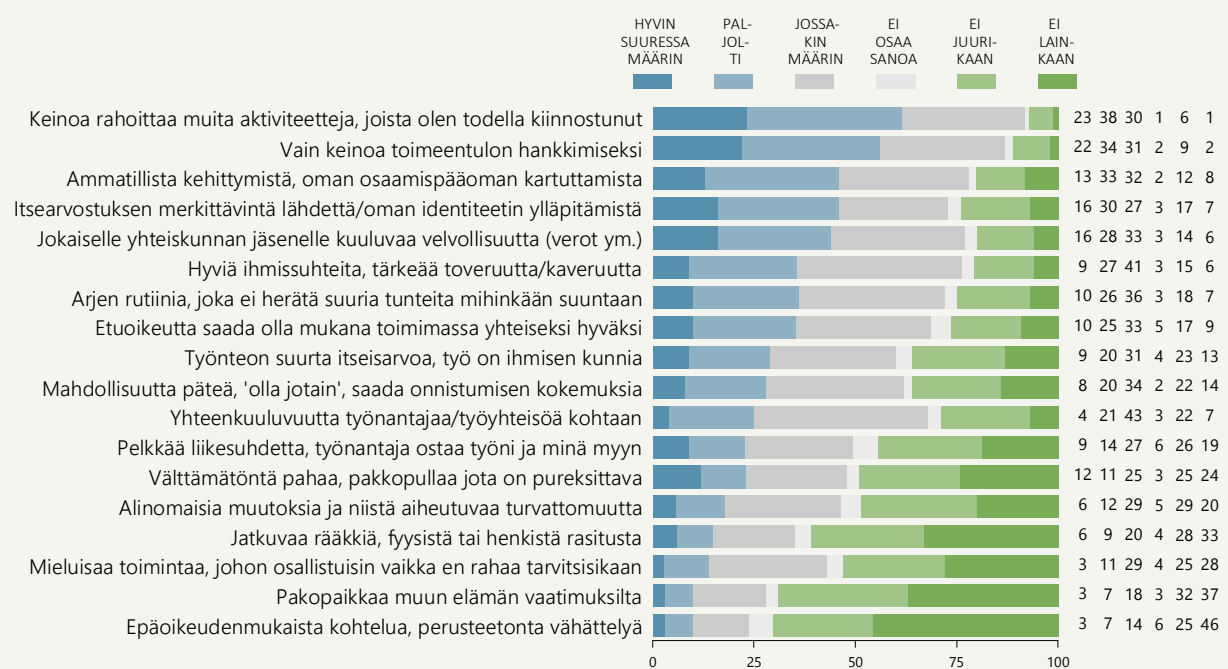
Molempien tekijöiden merkitys ansiotyössä on myös hieman vähentynyt vuodesta 2010 (ks. Liitekuvio 1).

Työ ei siis aina kiitä tekijäänsä, mutta työssä onnistumisella ja sillä, että joku muu kehuu tai kiittää tehdystä työstä, voi olla työn suorittaneelle suuri merkitys. Silti vain 28 prosentille työ merkitsee mahdollisuutta päteä, ”olla jotain” tai saada onnistumisen kokemuk-

Työllä on nykyään lähinnä välinearvo.

Kuvio 7. Mitä ansiotyö merkitsee itselle henkilökohtaisesti (%)

sia, ja suurempi osuus (36 %) ei pidä näitä kohdallaan osuvina luonnehdintoina.

Myöskään työn pitäminen itseisarvona, velvollisuutena tai suorastaan ihmisarvon tunnusmerkkinä ei liioin säväytä suomalaisia kovinkaan laajalti. Vaikka 29 prosenttia korostaa työnteon suurta itseisarvoa tai ”ihmisen kunniaa”, yli kolmasosa (36 %) ei näe työllä olevan juurikaan tai lainkaan tällaista moraalista itseisarvoa.

Arvonäkökulmasta katsottuna nykysuomalaiset pitävät työtä paljon enemmän välinearvona kuin itseisarvona. Yksilölle työ on ensisijaisesti keino tulla toimeen ja rahoittaa vapaaajan aktiviteetteja ja vasta toissijaisesti itsessään tärkeää, saati velvollisuus.

Velvollisuus työnteeseen hiipii kuitenkin takaisin kuvaan julkisen sektorin rahoitustarpeiden kautta. Varsin monelle (44 %) ansiotyö merkitsee pitkälti jokaiselle yhteiskunnan jäsenelle kuuluvaa velvollisuutta esimerkiksi verojen maksamisen kannalta, ja vain viidesosa (20 %) välttäisi liittämästä työhön tällaista merkitystä.

Julkinen sektori elää suomalaisten tekemästä työstä. Asetelmaa on kuvattu niinkin, että meillä on niin laaja julkinen hyvinvointivaltio, että emme enää omista omaa työpanostamme.⁷ Julkisella sektorilla on kiinnitys siihen, ja niin on myös muilla kansalaisilla,

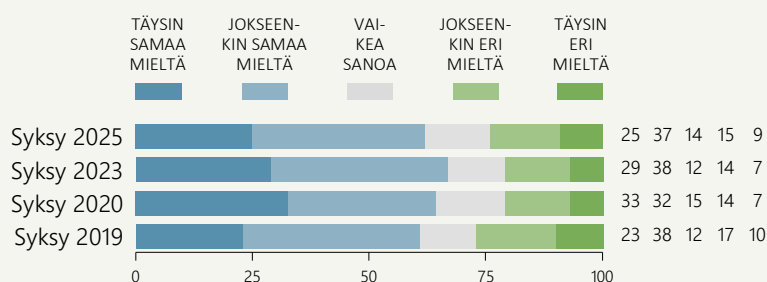
sillä mitä useampi on työelämän ulkopuolella, sitä suuremmaksi muiden verotaakka kasvaa.

Tämän vuoksi suomalaiset ovat selkeästi työttömien aktivointitoimien kannalla. Selvä enemmistö (62 %) arvioi olevan oikein, että työttömän on osoitettava aktiivisuutta työhaussa tai muuten hänen työttömyysturvaansa alennetaan, ja vain neljäsosa (24 %) torjuu ajatuksen (Kuvio 8).

Aktivointitoimien suosion hienoista vähenemistä saattaa selittää työttömyyden kääntymisen kasvuun, sekä kenties myös julkisudessa ollut kritiikki valtiolta kuntien vastuulle siirrettyjen työttömien palveluiden takkuamisesta.⁸ Siitä, että aktivointitoimien kannatus nojaa ensisijaisesti julkisten varojen säästöön eikä työmoraalin vaateeseen, kertoo se, että melko moni (39 %) ei tulkitse työttömänä olemista sinänsä pahaksi asiaksi, jos toimeentulo on turvattu. Tosin hieman useampi (46 %) pitää työttömyyttä tällöinkin huonona asiana (Kuvio 9).

Arviot työttömänä olosta eivät ole vuosien saatossa juuri liikkuneet. Tämä viittaa siihen, että osalle suomalaisista työssä käyminen ja työelämään osallistuminen on jossain määrin edelleen sekä yhteiskunnallinen että kulttuurinen normi. Sen kääntöpuolella työttömyyteen liittyy usein häpeäleima, joka on omi-

Kuvio 8. ”On oikein, että työttömän on osoitettava aktiivisuutta työhaussa tai muuten hänen työttömyysturvaansa alennetaan” (%)

aan luomaan ulkopuolisuuden tunnetta työtömälle itselleen ja muille ennako-oletuksia työttömän haluista kontribuoida yhteiseen kassaan.

Halukkuus kartuttaa tätä kassaa ei ole erityisen korkealla. Tänä vuonna kokonaisveroste, eli julkisen sektorin keräämien pakollisten verojen ja veronluonteisten maksujen suhde bruttokansantuotteeseen nousee 43 prosenttiin.⁹ Veroja ja sosiaalivakuutusmaksuja kerätään yhteensä yli 124 miljardia euroa, josta leijonanosa kertyy verottamalla työtä sekä kansalaisille sen jälkeen käteen jääneiden varojen kuluttamista. Tästä kertoo se, että tänä vuonna keskituloinen palkansaaja maksaa tuloihin ja kulutukseen liittyviä veroja niin ikään 43 prosenttia palkastaan.¹⁰

EVAn Arvo- ja asennetutkimuksessa suomalaiset ovat läpi vuosikymmenten pitäneet hyvinvointivaltiota periaatteessa hintansa arvoisena, mutta eivät ole osoittautuneet järin iloisiksi veronmaksajiksi, vaan toivoneet keveämpää verotusta. Ehkä siksi vain reilulle kolmasosalle (35 %) työ merkitsee suuressa määrin etuoikeutta saada olla mukana toimimassa yhteiseksi hyväksi ja neljäsosa (26 %) kieltäytyy tästä kunniaista.

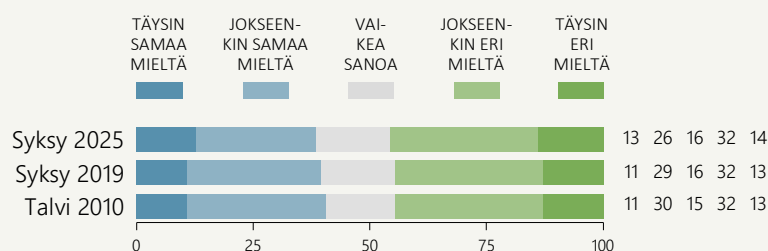
Kiinnittyminen työyhteisöön löyhenee

Ihminen viettää elämästään ison osan työssä ja vuorovaikutuksessa kollegoiden, esihenkilöiden ja asiakkaiden kanssa. Osalle työyhteisön sosiaaliset suhteet ovat antoisia, mutta eivät aina. Reilulle kolmasosalle (36 %) työ merkitsee suuressa määrin hyviä ihmisuhteita ja tärkeää toveruutta tai kaveruutta, mutta viidesosa (21 %) ei näe työn antaneen itselleen juurikaan tai lainkaan ystäviä, saati yhteisöllisyyden kokemuksia.

Lukemat kertovat, että suomalaisten tärkeimmät ihmissuhteet löytyvät pääosin työpaikan ulkopuolelta. Työn ja sen puitteissa tapahtuvan inhimillisen vuorovaikutuksen tärkeyttä kuvaa kuitenkin se, että suurelle osuudelle (41 %) suomalaisista työkavereilla ja kollegoilla on väliä ”jossakin määrin”.

Tulos on samansuuntainen, joskin varautuneempi, kun katse käännetään kollegoista työnantajaan. Vain neljäsosalle (25 %) työ merkitsee laajalti yhteenkuuluvuutta työnantajaa tai työyhteisöä kohtaan, ja hieman useampi (29 %) ei tällaista ole kohdallaan tuntenut. Toisaalta suurin osuus (43 %) ilmoittaa yhteenkuuluvuuden työpaikkaa kohtaan olevan itselle jossain määrin merkittävä tekijä.

Kuvio 9. ”Työttömänä olo ei ole paha asia, jos toimeentulo on turvattu” (%)

Kokonaisuutena sekä työtovereiden että työyhteisön merkitystä suomalaisille voi luonnehtia laajaksi mutta samalla rajalliseksi. Sekä työkavereista että työyhteisöstä välitetään, mutta näiden kanssa ei olla naimisissa. Vain pieni osuus ilmoittaa työkavereilla (9 %) tai työyhteisöllä (4 %) olevan itselle hyvin suurta merkitystä.

Tämä saattaa viestiä keskimäärin terveestä työkulttuurista, jossa työelämä ja muu elämä pyritään pitämään erillään. Työyhteisöön ei ripustauduta eikä sille liioin odoteta japanilaiseen tapaan annettavan kaikkea. Tulosten valossa harvinaiseksi osoittautuu myös niin sanottu eskapismi, jossa töihin paetaan arjen haasteita. Vain kymmenen prosenttia ilmoittaa ansiotyön merkitsevän itselle pakopaikkaa muun elämän vaatimuksilta, ja selvä enemmistö (69 %) ei tällaista tunnista.

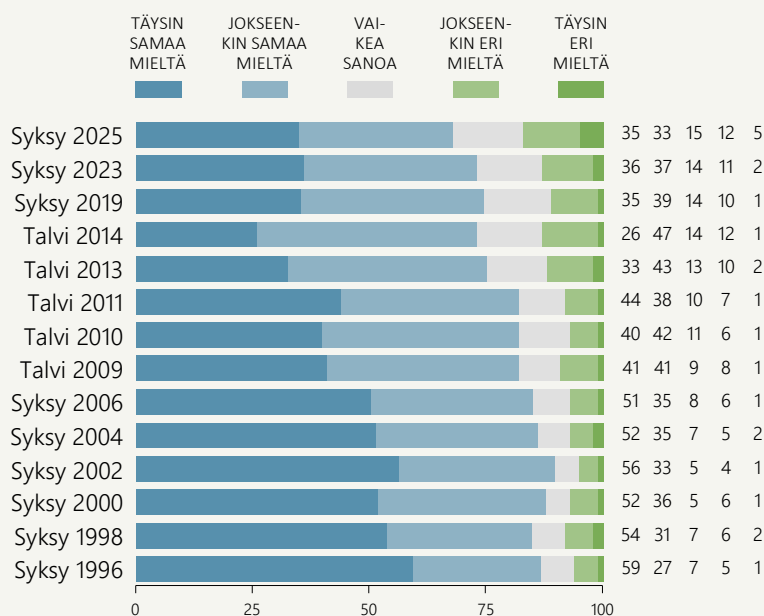
Hienoinen huolen aihe liittyy kuitenkin siihen, että vähäistä suuremmalla osuudella vaikuttaa olevan vaikeuksia löytää töistä kavereita tai kiinnittyä työyhteisöön. Osin nämä

pulmat saattavat johtua etätöiden lisääntymisestä, sillä etenkin työtovereiden merkitys on vähentynyt vuodesta 2010 (ks. Liitekuvio 1).¹¹ Yhteisöllisyys ei toki välttämättä kiinnosta kaikkia, mutta kysymys voi olla myös yksinäisyydestä työssä, ylirasituksesta tai epäasiallisesta kohtelusta töissä.

Nämä työelämän varjopuolet eivät korostu tuloksissa, mutta eivät liioin jää tyystin vaille mainintoja. Kymmenesosalle (10 %) ansiotyö merkitsee pitkälti epäoikeudenmukaista kohtelua tai perusteetonta vähättelyä ja 14 prosenttia on kohdannut sitä jossakin määrin. Kun kaikkiaan neljäsosa raportoi ainakin jossain määrin epäoikeudenmukaisesta kohtelusta, ei osuutta voi pitää vähäisenä, vaikka selvä enemmistö (71 %) ei olekaan tullut juurikaan tai lainkaan kaltoinkohdelluksi.

15 prosenttia liittyy ansiotyöhönsä vahvasti luonnehdinnan ”jatkuvaa rääkkiä, fyysistä tai henkistä rasitusta”. Kun viidesosalle (20 %) työ on sitä jossakin määrin, nousee ylirasitusta vähintään jonkin verran kokeneiden

Kuvio 10. ”Suomalaisilla työpaikoilla työskennellään nykyisin ylikierroksilla ja niin kovan paineen alla, että monet ihmiset palavat ennenaikaisesti loppuun” (%)

osuus kolmasosaan. Enemmistöllä (61 %) ei ole ongelmia jaksamisen kanssa, mutta ylikuormittumisen uhka on osalla heistäkin alati mielessä.

Näin voidaan päätellä siitä, että yli kaksi kolmasosaa (68 %) ajattelee, että suomalaisilla työpaikoilla työskennellään nykyisin ylikierroksilla ja niin kovan paineen alla, että monet ihmiset palavat ennen aikaisesti loppuun (Kuvio 10). Eri mieltä työelämän kuluttavuudesta on vain 17 prosenttia.

Vaikka selvä enemmistö pitää työelämää liian paineistettuna, ovat tällaiset tunnot toisaalta vähentyneet vuosituhannen vaihteesta, sillä huippuvuonna 2002 peräti 89 prosenttia suomalaisista arvioi työelämän ylikierrosten polttavan monet loppuun. Huolen hellittämisestä huolimatta lukemat ovat edelleen korkealla tasolla. Lisäksi miesten (56 %) ja naisten (81 %) arviot työelämän yleisestä kuormittavuudesta eroavat hämmäntävän paljon, semminkin kun työn merkityksiä koskevissa itsearvioissa jatkuvasta fyysisestä tai henkisestä

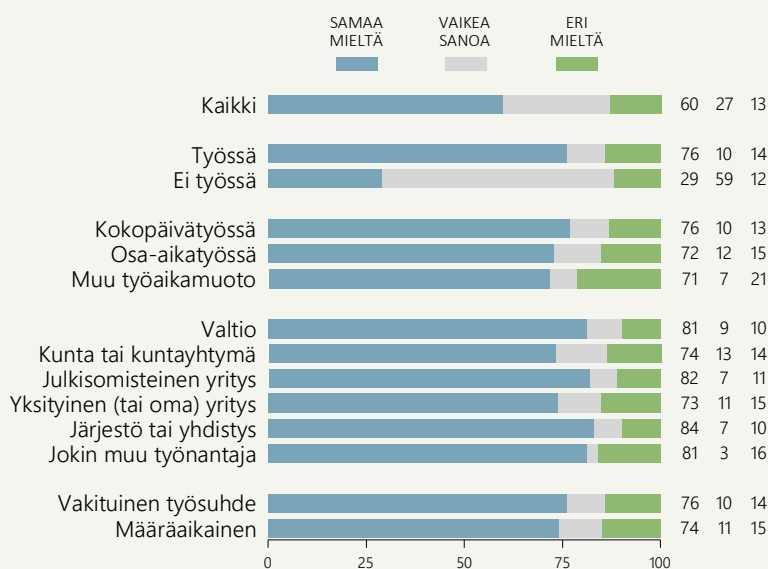
rasituksesta ei löydy sukupuolen välillä lainkaan eroa (ks. Kuvioliite).

Kyselytutkimuksissa on tyypillistä, että yleisellä tasolla ilmaistuihin huoliin ja ongelmiin yhdytään laajalti, mutta toisaalta niiden ilmentymistä henkilökohtaisella tasolla raportoidaan pidättyvästi. Tässä tapauksessa ero on kuitenkin niin iso, että yleisen tason käsitystä suomalaisen työelämän liiallisesta kuormittavuudesta voidaan pitää ylimitoitettuna.

Tästä kertoo myös se, että kolme neljäsosaa (76 %) työssä olevista suomalaisista on tyytyväisiä työhönsä nykyisen työnantajansa palveluksessa ja työhönsä tyytymättömien osuus jää vain 14 prosenttiin (Kuvio 11).

Tyytyväisyydestä omaan työhön ei ole iloa, jos työpaikan säilyminen on vaakalaudalla. Hieman alle viidesosalle (18 %) ansiotyö merkitsee suuressa määrin alinomaisia muutoksia ja niistä aiheutuvaa turvattomuutta, mutta puolet (49 %) ei työhönsä tällaista määrettä liittäisi. Jos vertailussa huomioidaan edes jossakin määrin muutoksia ja turvattomuutta

Kuvio 11. "Olen tyytyväinen työhöni nykyisen työnantajani palveluksessa" (%)

kokeneet (29 %), ovat puntit ainakin jonkin verran turvattomuutta raportoivien ja turvalliseksi asemansa kokevien välillä lähes tasan.

Turvattomuutta aiheuttanee juuri koettu epävarmuus töiden jatkumisesta. Työttö-

Huoli työpaikan menettämisestä on pysyvää laatua.

myysaste on nous-
nut tasaisesti yli kol-
men vuoden ajan,
ja ollut lähes vuo-
den ajan yli kym-

menessä prosentissa.¹² Suomalaisilta tämä ei ole jäänyt huomaamatta. Peräti 72 prosenttia arvioi, ettei nyky-yhteiskunnassa voi elää luottavaisin mielin, koska työpaikan ja toimeentulon voi menettää aivan yhtäkkiä. Vain 18 prosenttia katsoo, että Suomessa voi olla rauhallisin mielin työn ja toimeentulon suhteen (Kuvio 12).

Huoli työttömyydestä on pompannut selvästi (+11 %-yks.) edellisestä mittauksesta, joka tehtiin keskellä koronapandemian rajoituksia vuoden 2020 syksyllä. Nykyiset arviot ovat lähellä finanssikriisin jälkeen alkuvuonna 2009 mitattuja, mutta edelleen melko kaukana 1990-luvun alun laman aikaisista, hätääntyneistä lukemista.

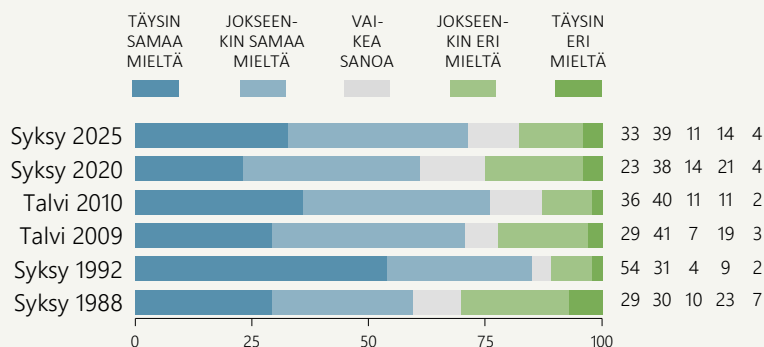
Samalla on selvää, että huoli työpaikan menettämisestä on varsin pysyvää laatua, ja vastaavasti kuin huolesta työelämän liial-

lisesta kuormittavuudesta, omalla kohdalla työelämän muutoksista aiheutuvaa turvattomuutta raportoivien ja yleisesti työpaikan ja toimeentulon menettämisen uhkaa korostavien osuudet eroavat suuresti.

Näkemykset heijastavat kuitenkin myös kansalaisten jo pitkään alhaisena pysynyttä luottamusta talouden kehitykseen. Sekä kuluttajien luottamus että kuluttajien näkemykset omasta taloudestaan ovat olleet pakkasella koko sen ajan, kun Venäjä on käynyt hyökkäyssotaa Ukrainassa¹³, eivätkä muutkaan viime vuosien uutiset maailmalta ole olleet erityisen rohkaisevia. Aiemmin julkaistussa EVAn Arvoja asennetutkimuksen osassa suomalaiset pitivät heikon talouden keskeisimpinä syinä Venäjän hyökkäyssodan aiheuttaman epävarmuuden lisäksi yritysten alisuoriutumista, yritysjohdon tekemiä virheitä liian kierää verotusta sekä hallituksen menoleikkauksia.¹⁴

Edellä nähtiin, että melko moni kokee ainakin jonkin verran yhteenkuuluvuutta työnantajaan ja työyhteisöä kohtaan, mutta usko työntekijöiden ja työnantajien intressien kohtavuuteen on melko vähäistä. Alle kolmasosa (30 %) uskoo siihen, että työntekijöiden ja työnantajien edut ovat Suomessa nykyään pitkälti yhteneväiset mutta selvästi useampi (46 %) on tästä eri mieltä. Suurehko osuus (23 %)

Kuvio 12. "Nyky-yhteiskunnassa ei voi elää luottavaisin mielin, koska työpaikan ja toimeentulon voi menettää aivan yhtäkkiä" (%)

ei ota kantaa työmarkkinaosapuolten etujen kohtaavuuteen (Kuvio 13).

Vahvasti epäilevä suhtautuminen työntekijöiden ja työnantajien etujen yhtenevyyteen on laadultaan ilmeisen pysyvää, sillä kannat eivät ole mainittavammin muuttuneet 1990-luvun lamavuosista. Tämä kielii suomalaisten katsovan asiaa klassisen tulonjaon näkökulmasta. Yritysten tavoitteena on tehdä omistajilleen tuottoa, ja työntekijöiden tavoitteena ovat paremmat palkat ja työehdot.

Kyse ei ole kuitenkaan vain työn ja pääoman välisestä ristiriidasta, koska Suomessa neljäsosa työllisistä työskentelee julkisella sektorilla.¹⁵ Sielläkin työntekijöiden tavoitteena ovat paremmat palkat ja työehdot, kun taas työnantajat pyrkivät tarkkaan taloudenpiitoon heikon julkisen talouden vuoksi.

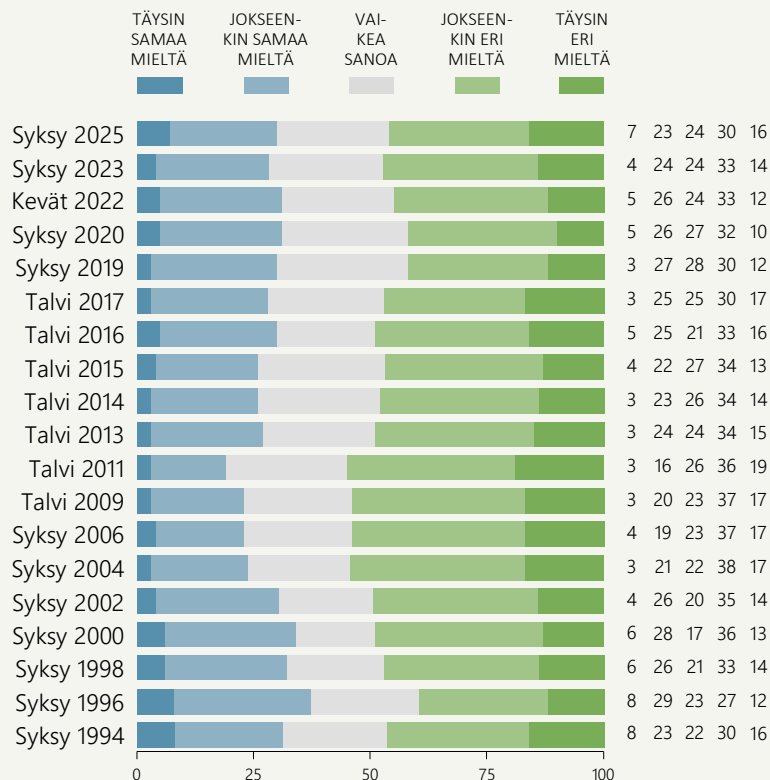
Suomalaisten enemmistö on vakuuttunut siitä, että asiat menisivät oikeaan suuntaan,

jos työntekijöillä olisi enemmän sanottavaa työpaikoilla. Jopa 60 prosenttia arvelee, että mikäli työntekijät saisivat osallistua ja vaikuttaa yritysten päätöksentekoon nykyistä enemmän, siitä hyötyisi koko yhteiskunta, ja alle viidesosa (17 %) on tästä eri mieltä (Kuvio 14).

Mielipide-erot asiassa jäävät melko maltilliseksi, mikä kertoo siitä, että työntekijöiden vaikutusmahdollisuuksien kasvattamisella on varsin laajapohjaista kannatusta. Käytännössä kantona kaskessa on kuitenkin ollut vaikeus sopia työmarkkinoilla siitä, missä määrin työntekijät voivat edustaa työpaikoilla itseään ja sopia asioista paikallisesti ilman ammattiyhdistysliikkeen ohjausta tai myötävaikutusta.

Käsitykset ay-liikkeen roolista jakautuvat, sillä reilu kolmasosa (34 %) pitää sitä pikemmin yhteiskunnallisen kehityksen jarruna

Kuvio 13. "Työntekijöiden ja työnantajien edut ovat Suomessa nykyään pitkälti yhteneväiset" (%)

kuin moottorina, ja selvästi useampi (45 %) torjuu kuvauksen (Kuvio 15).

Ammattiyhdistysten imago on kuitenkin kohentunut huomattavasti keväästä 2024, jolloin ne aiheuttivat laajaa hämminkiä vastustaessaan poliittisin lakoin Petteri Orpon hallituksen työmarkkinauudistuksia ja etenkin sen hanketta lakko-oikeuden rajoittamisesta. Tämän jälkeen ammattiliitot ovatkin onnistuneet sopimaan työehdoista työnantajien kanssa ilman huomattavia ristiriitoja. Ne ovat myös onnistuneet saamaan aikaan muutoksia joihinkin hallituksen ajamiin työmarkkinauudistuksiin, joskin toisaalta menettäneet jäsenmaksujensa verovähennysoikeuden tämän vuoden alusta lukien.

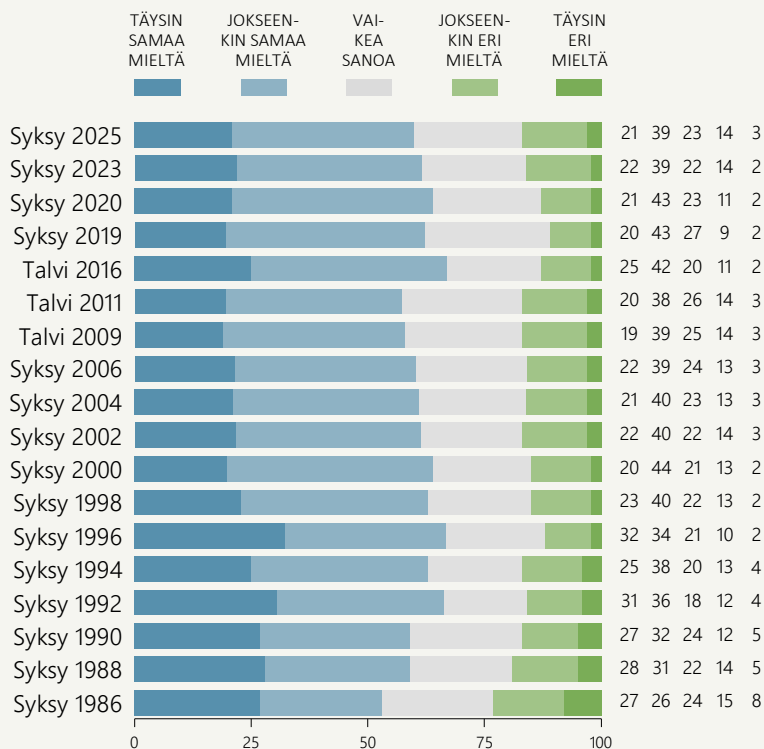
Kasvanut suopeus ay-liikettä kohtaan näkyy myös toisen Arvo- ja asennetutkimuk-

sen seurantaväittämän tuloksissa. Liki puolet (48 %) arvioi, että vaikka toisin joskus väitettäänkin, ammattiyhdistysliike on yhä nykyäänkin vastuullinen ja edistyksellinen, yhteiskunnallisia uudistuksia liikkeelle paneva voima (Kuvio 16). Eri mieltä ay-liikkeen vastuullisuudesta ja edistyksellisyydestä on 29 prosenttia, ja vajaa neljäsosa (23 %) ei osaa ottaa asiaan kantaa.

Nämä lukemat ovat ay-liikkeelle mittaushistorian myönteisimmät, joskin mielipiteet asiassa kärjistyvät voimakkaasti yhtäältä palkansaajakeskusliittoihin kuuluvien palkansaajien sekä yrittäjien ja johtavassa asemassa olevien väillä sekä toisaalta nykyisten hallitus- ja oppositiopuolueiden kannattajien välillä.

Riippumatta siitä, millaisen hallituspuolueen Suomi ensi vuonna pidettävien eduskun-

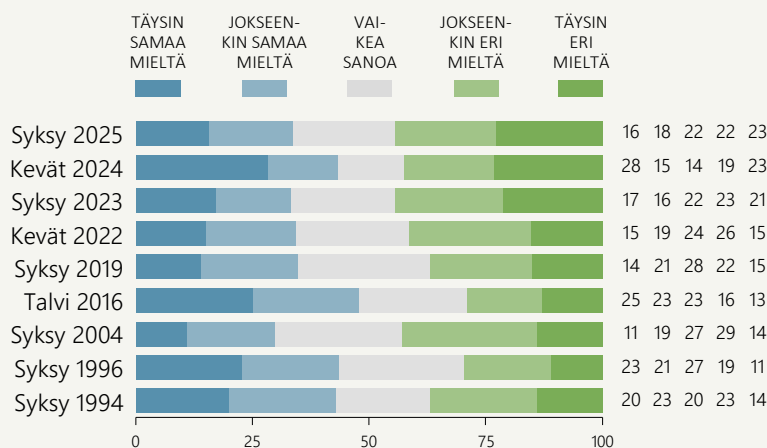
Kuvio 14. ”Mikäli työntekijät saisivat osallistua ja vaikuttaa yritysten päätöksentekoon nykyistä enemmän, siitä hyötyisi koko yhteiskunta” (%)

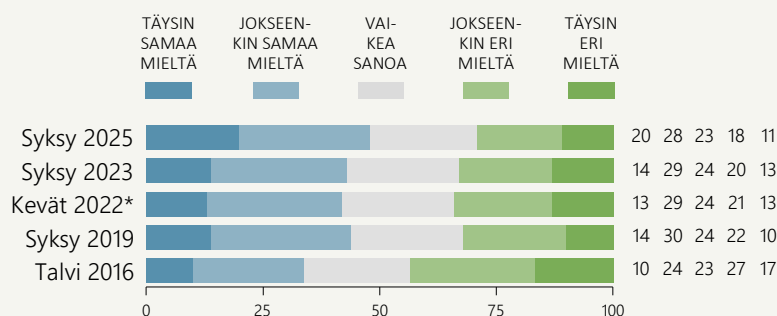
tavaalien jälkeen saa, se tuskin alkaa ensi töikseen purkamaan Orpon hallituksen työmarkkinauudistuksia tai sosiaaliturvaleyhdistyksiä. On todennäköistä, että näistä uudistuksista on taloudelle hyötyä, kun kuluttajien luottamus elpyy ja vienti lähtee vetämään nykyistä

paremmin. On mahdollista, että Arvo- ja asennetutkimuksen tulokset enteilevät jo nyt näiden uudistuksen vaikutuksia muun muassa nuorten kasvaneen työkeskeisyyden ja koko väestön lisääntyneen ansaintakeskeisyyden kautta.

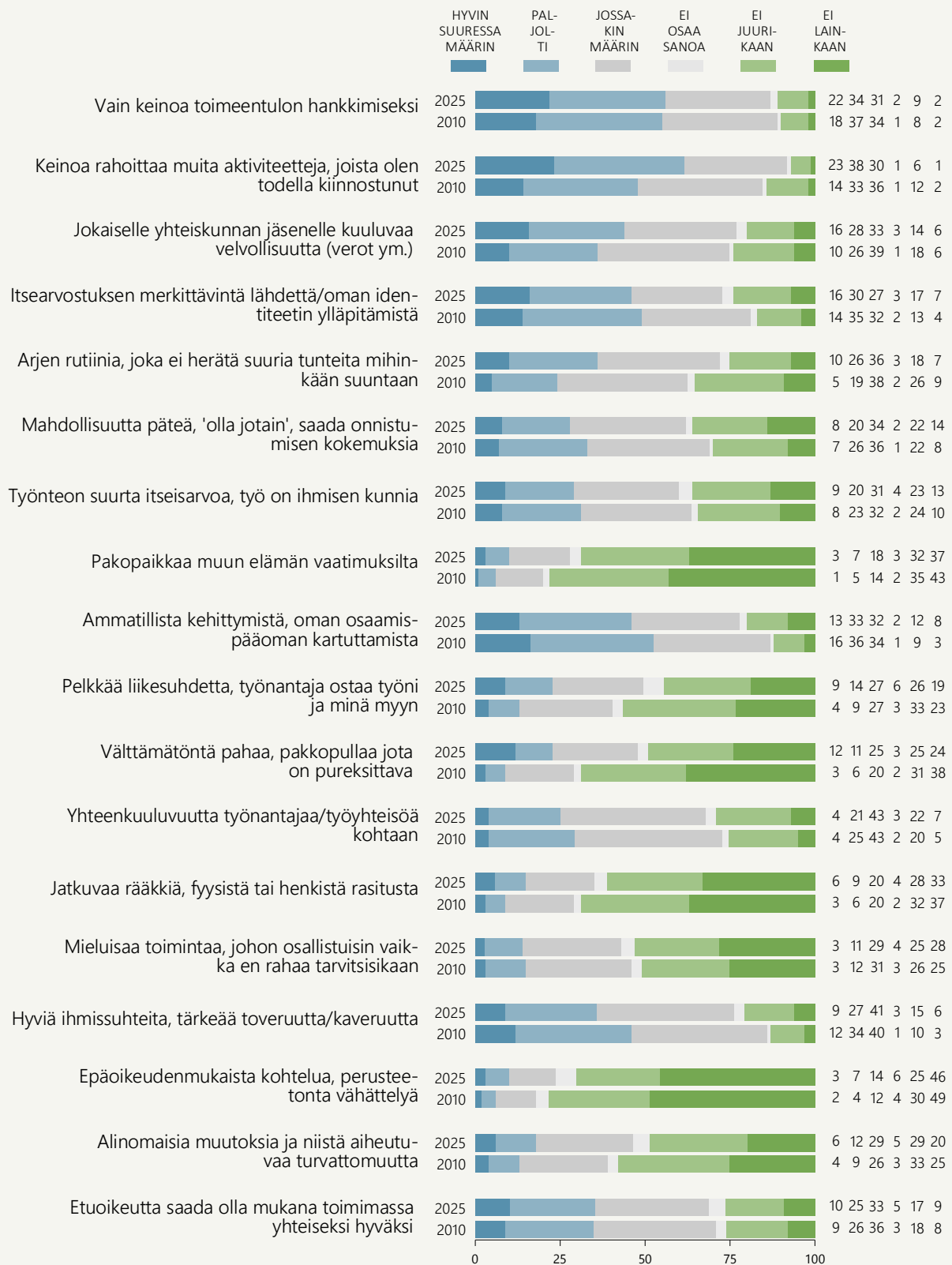
Kuvio 15. "Ammattiyhdistysliike on nykyisin maassamme pikemminkin yhteiskunnallisen kehityksen jarru kuin moottori" (%)

Kuvio 16. "Vaikka toisin joskus väitetäänkin, ammattiyhdistysliike on yhä nykyäänkin vastuullinen ja edistyksellinen, yhteiskunnallisia uudistuksia liikkeelle paneva voima" (%)

Liitekuvio 1. Mitä ansiotyö merkitsee itselle henkilökohtaisesti: arviot talvella 2010 ja syksyllä 2025 (koko väestö, %)

Viitteet

- 1 Ks. Haavisto (2010), Haavisto (2019).
- 2 Vuoden 2010 Arvo- ja asennetutkimuksen 18–25-vuotiaat olivat syntyneet vuosina 1985–1992, 26–35-vuotiaat vuosina 1975–1984.
- 3 Myös Liike Nytin (67 %) ja kristillisdemokraattien (58 %) kannattajat osoittavat laajaa valmiutta vaihtaa palkkaa vapaa, aikaan, mutta pienten vastaajamäärien takia tulokset ovat suuntaa antavia.
- 4 Kujanpää (2026).
- 5 Helsingin Sanomat (2026).
- 6 Ks. Haavisto (2003).
- 7 Vartiainen (2014).
- 8 Yle (2025).
- 9 Valtiovarainministeriö (2026).
- 10 Kujanpää (2026).
- 11 Ks. Kauhanen (2026).
- 12 Tilastokeskus (2026a).
- 13 Tilastokeskus (2026b).
- 14 Haavisto ja Kujanpää (2026).
- 15 Tilastokeskus (2026c)

Lähteet

- Haavisto, I. (2019). Rahan takia – Työ merkitsee suomalaisille ensisijaisesti ansioita, EVA Analyysi N:o 77, <https://www.eva.fi/blog/2019/11/18/tyon-merkitys-suomalaisille-raha-yhteiskunnallinen-velvollisuus-itsensa-kehittaminen-ja-yhteisollisuus/>
- Haavisto, I. (2010). Työelämän kulttuurivallankumous, EVA Raportti, <https://www.eva.fi/blog/2010/04/13/evan-arvo-ja-asennetutkimus-2010-tyoelaman-kulttuurivallankumous/>
- Haavisto, I. (2003). Hyve ja markkinatalous, EVA Raportti, <https://www.eva.fi/blog/2003/09/15/hyve-ja-markkinatalous/>
- Haavisto, I. ja Kujanpää, E. (2026). Talouskasvun jarrut – Epävarmuus ja riskejä välttelevä ilmapiiri horjuttavat uskoa tulevaisuuteen, EVA Analyysi N:o 159, <https://www.eva.fi/blog/2026/02/07/taloukasvun-jarrut/>
- Helsingin sanomat (2026). SAK:n Jarkko Eloranta: Työaikaa tullaan lyhentämään, <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000011914020.html>
- Kauhanen, A. (2026). Etätyö tuli jäädäkseen – Suomalaiset haluavat joustavuutta, organisaatiot kaipaavat kohtaamisia, EVA Analyysi N:o 161, <https://www.eva.fi/blog/2026/03/10/etatyo-tuli-jaadakseen/>
- Kujanpää, E. (2025). Pihistellen toimeentulevat suomalaiset suhtautuvat verotuksen tasoon muita kriittisemmin, EVA Blogi, <https://www.eva.fi/blog/2026/03/27/pihistellen-toimeentulevat-suomalaiset-suhtautuvat-verotuksen-tasoon-muita-kriittisemmin/>
- Kujanpää, E. (2026). Keskituloisen veroruuvi hellittää ensi vuonna vähän – kaikkien palkansaajien verotus ei kevene, EVA Blogi, <https://www.eva.fi/blog/2025/12/17/keskituloisen-veroruuvi-hellittaa-ensi-vuonna-vahan-mutta-kaikkien-palkansaajien-verotus-ei-kevene/>
- Tilastokeskus (2026a). Työttömyysaste, <https://stat.fi/fi/indikaattori/tyottomyysaste>
- Tilastokeskus (2026b). Kuluttajien luottamus, <https://stat.fi/fi/tilasto/kbar>
- Tilastokeskus (2026c). Työvoimatutkimus, Työlliset työnantajasektorin mukaan, https://pxdata.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__tyti/statfin_tyti_pxt_13gf.px
- Valtiovarainministeriö (2026). Taloudellinen katsaus, syksy 2025, Valtiovarainministeriön julkaisuja 2026:25, <https://vm.fi/taloudellinen-katsaus-kesa-2026#/2/1>
- Vartiainen, J. (2014). Kestävyyssvaje on eettinen dilemma, Tieteessä tapahtuu 3/2014, <https://www.tieteessatapahtuu.fi/kategoriat/arkistosta/32014/juhana-vartiainen-kestavyysvaje-eettinen-dilemma>
- Yle (2025). Työllisyyspalveluiden siirto kunnille toi uuden ongelman – työttömät voivat joutua maksamaan tukia takaisin, <https://yle.fi/a/74-20181641>

Näin kysely tehtiin

Tulokset perustuvat 2 038 henkilön antamiin vastauksiin. Tulosten virhemarginaali on koko väestön tasolla 2–3 prosenttiyksikköä kumpaankin suuntaan. Tiedot kerättiin 7.10.–20.10.2025. Vastajat edustavat koko maan 18–79-vuotiaista väestöä (pl. Ahvenanmaa). Aineisto on kerätty Taloustutkimus Oy:n internetpaneelissa, josta tutkimusotos on muodostettu ositetulla satunnaisotannalla. Aineisto on painotettu edustamaan väestöä iän, sukupuolen, asuinalueen, koulutuksen, ammatin tai aseman, toimialan ja puoluekannatuksen mukaan. Aineiston tilastollisen analyysin ja tulosgrafiikan on tehnyt Pentti Kiljunen (Yhdyskuntatutkimus Oy).

eva

Elinkeinoelämän valtuuskunta

Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA on elinkeinoelämän ajatuspaja, jonka tavoitteena on edistää yhteiskunnan pitkän aikavälin menestystä.

EVA toimii elinkeinoelämän ja yhteiskunnan vaikuttajien kohtaamispaikkana.

EVA tuottaa tietoa ja uusia näkökulmia julkiseen keskusteluun.

EVA Analyysit ottavat kantaa ajankohtaisiin kysymyksiin ja tarjoavat ratkaisuja yhteiskunnallisiin ongelmiin.

Analyysit löytyvät EVAn kotisivuilta
www.eva.fi.

ISSN 2342-0774 (Painettu) ISSN 2342-0782 (PDF)